

**Nauicula siue speculum fatuoru[m] Prestantissimi
sacraru[m] literaru[m]**

Geiler von Kaysersberg, Johannes

Argentorati, 24. Jan. 1513

71 Sordido[rum] (wüst narren) Nole. Turpia facere: turpes gestus
exercere: turpia loqui.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70346](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70346)

Sordidorum

na. Sicut nouacula acuta fecisti dolū. Vere nouacula acuta: radūte
em linguis suis apices de lris z instrumētis: p̄tra talia loq̄ntes z scrib̄
bētes: z etiā foramina (vt aliq̄n de semetip̄is iactāt) p̄ eadē loq̄ntes/ q̄si
nouacula essent rup̄ta z scissa: eradūt deniq̄ pecunias vsq̄ ad cutē: et
q̄diu sperāt se aliq̄d abrasum ire/ tād̄iu plōgant cām: q̄ spe cessante/ cā
z nō an̄ finit̄. Tum q̄nto p̄pter sc̄tōz exēpla/ factor̄ z dictōz. Clamat
dñs: Si q̄s vult tecū p̄tēdere in iudicio z tollere tunicā: da ei z palliū.
Et Paul⁹. Cur nō fraudē magis patimini: Et cur hec oīa: p̄tē pacē
quā optauit Eb̄is discipulis suis seruādā. Nesciebant duo cremite liti
gare/ ponētes tegulam in medio: iussitq̄ alter alter dicere/ mea est zē.
Eūz vn⁹ diceret: later me⁹. Rēdit alter: si tu⁹ est/ tolle eū. Itaq̄ sine
lite discesserūt/ p̄tendere nesciētes. Clamat itēz Paulus. ij. Ephe. v.
Videte quō caute ambuletis: nō q̄si insipiētes/ s̄ q̄si sapiētes redimen
tes tps: qm̄ dies mali sunt. Redime tps o fr̄at: noli p̄tēdere z tps liti
gys occupare: qd̄ p̄ exercitio bonoz opez erpendēdū ē/ p̄tēdo/ medi
tādo/ orādo. Redime tps futur⁹ o fr̄at: i. tps oportunitatē ad vacādū
z seruēdū deo/ etiā cū incōmodo tp̄ali. Temp⁹ redimit q̄ dat de suo vt
vacet deo. Redime tps p̄teritū tanq̄ chaz z p̄ciosum. i. redime in vno
tpe qd̄ min⁹ fecisti in alio. Sic fac: z noli fieri imprudēs z fatu⁹: vt p̄
p̄seruādo tp̄ali bono p̄das eternū: p̄ obulo florenū. Clama cū sapiēte
David: Redime me a calūnijs hoim/ vt custodiā mādāta tua. A calū
nijs inq̄: q̄ fieri solent seruis dei a malis z litigiosis in iudicio p̄tendē
tibus. Rogemus dñm.

Dñica. xx. Festo Simonis et Jude.

Stultoz infinitus est numerus. Ec̄s. j. Euangelium de dñica.
Sptuagesima p̄ma turba stultoz est: sordidoz z turpium:
(wieß/grob/vnschaffen narre) q̄ h̄bis vtunt̄ turpib⁹/morib⁹
bus z factis (vō wießten wortē/wyßen vnd wercken) Plane
plena sunt oīa loca his fatuis: z etiā inter p̄mores numeran
tur in curijs p̄ncipū z ciuitatū. Sed dicitis: z cur hi poti⁹ q̄ alij appellā
tur turpes/sordidi/ q̄ de luxuria z gula loquunt̄ z eis indulgēt: cū in q̄
libet pctō sit turpitudine z sordēs: Dic quō sunt pctōres turpes z sordi
di: Si s̄ scire volueris: vidēdū erit p̄mo qd̄ pulchr⁹/ qd̄ pur⁹/ qd̄ subri
le: deinde facile scire poterimus qd̄ turpe/ qd̄ sordidū z grossum. Cap
amus p̄mo de pulchritudine. Dicit Serson sup Maḡt. q̄ differūt for
mositas/pulchritudo z decor. Formositas in figura est: pulchritudo
in colore: decor aut̄ in viuacitate: z oīa hec dicunt̄ speciositas: exēpluz
in imagine ponit. Sic aīe formositas est in trib⁹ potētij: pulchritudo
in ḡfa/donis z vtutib⁹: decor vō in exercitio taliū. Ec̄ōtrario igit̄ tur
pitudine aīe/ in p̄uatōe hoz z eoz p̄rio: pura in p̄uatōe ḡfaz z vtutū: in
p̄uatōe actiū bonoz: maxime aut̄ in p̄rijs. s. vitij z pctis. Porro de

puritate. Pur est qđ est impmixtū viliori: p pctm̄ autē homo amore tā
git tpalia q̄ sunt viliora: z ḡ efficiť impur⁹. Sentit̄ autē hoc siue p̄side
rat̄ maxime in factis carnalib⁹/gula z luxuria: sordidū ḡ efficiūt etiam
ad lřam. Vide. ij. ij. de effectu fidei z cecitate z ebetudine. De subtilita
te: illud subtile est in pposito/a q̄ abrasum est oē imprinēs. Grossuz ecō
trario qđ inuolutū manet: z pctā obuoluūt aim z grauāt/p̄cipue cars
nalia q̄ ad inferiora maxime trahūt z submergūt: sed z hebetē vt dictū
est efficiūt/nō potētē penetrare sic subtile: sunt em̄ obtusi/nō tenues in
tellectu. Sed hec missa faciam⁹ dicētes breuiter: q̄ trib⁹ nolīs p̄nt̄ di
nosci/manifestis admodū. Prima est turpia loq̄. Scđa turpes hīc ge
stus. Tertia turpia facta. Prosequimur hec incipiētes ab vltimo.

Prima nola est: turpia facere. Prob̄ qđ turpia bi fatui p̄mittunt/q̄ **B**
turpe est dicere/in gula/in luxuria etiā in statu matrimoniali: vbi sibi
oīa licere putāt. Disce frater modestiā in talib⁹/quā te frequēter docui:
Sint tibi dū actui carnali intēdere vis/bi q̄ttuor fines pposito: q̄b⁹ lz/
z oīs nō: qz extra hec est aliqñ veniale/aliqñ mortale/aliqñ indifferēs.

Sit ppter reddēdū debitū: z est actus iusticie. Prop̄ plem educan **J**
dā Ebri⁹: z est actus latric. Propter vitādā fornicatōem in vxore: z ē **z**
act⁹ charitatis. Propter vitādā incōtinētiā in se: z est nullū pctm̄ **z**
fm̄ Petz de Pa. Si ppter solā libidinē/infra tñ limites matrimonij/
est pctm̄ veniale: si extra/mortale est. **4**

Scđa nola est: turpes gestus exercere/ructare/vomere/saliuare/cla
mare/cantare turpia: q̄ tñ in puitio Didonis a Erito Jopa vitata fue
re. Erepit⁹ dare/cacare/z alia eiusmodi innumera: q̄ omnia experiūt
vxores a viris ebriosis. Itē in luxuria: pudēda ppria/posteriora/z ca
q̄ natura fecit in loco abdito detegere: oscula turpia: ita vt vez fiat qđ
d̄t Saryne⁹: Juguinis q̄ capitis q̄ sint discrimina nescit. Clamat con
tra hec Apl⁹: Fornicatio z oīs immūditia nec noiet̄ in vobis/sicut de
cet sc̄tōs: neqz turpitude. Si nō noīari: minus facere zē. Sint oīa res
gulata rōne: viue aptis ianuis: vt sis sp̄ eq̄ ppositus in puato z publi
co: vt nihil turpe audiat̄ aut videri possit/etiā a curioso z occulto ob
seruatore: vt inuit Seneca.

Tertia nola est: turpia loq̄. s. de actib⁹ venereis/de pudēdis/z alijs
q̄ natura in abdito retrusit. Sed dicis: Nihil mali cogitamus: s; lu
dētes sic loq̄mur z ad alioz solatiū. Dic qđo quō mala loq̄ posses/misi
mala cogitares: Nōne cogitatio loq̄lam pcedit/an forsitā dum loq̄ris
dormis: Ex abūdātia cordis os loq̄t̄: ait dñs. Eticqz olla bulliens oñ **B**
dit qđ sit in fundo: itaqz p̄denat te os tuū: z ex ore tuo te iudico serue
nequā/cū Cassiodoro: q̄ ait: Vlis scire q̄le cor frater tu⁹ habeat/attēde
vñ libenter z frequēter loq̄t̄: qz ex abūdātia cordis os loq̄t̄: folia z rami
oñ sunt arboris z radicis p̄ditōem: z Facies est testis q̄les intrinsecus
estis zē. Itaqz si mala z turpia loq̄ris/nō crederim tibi qz cor bonū z

Bordidiorum

babeas et pup. Sed esto non tamen peccato quod malum non cogites: alijs tamen magis
lax cogitationum venenarum, peccatis: et culpe peccatis non sine tua culpa occasi
one: semina pessima o seminator diaboli in cordibus audientium per verba
turpia feminas: ex quibus in posterum mala crescunt opera. Nimirum ex talibus cogi
tationibus illis: ex talibus verbis impudicis procedunt operatores. Aperte dixit de talibus
libro Ps. Sepulchrum patens est guttur eorum: liguis suis dolose etc. Vere se
pulchrum plenum cadaveribus fedis et fetidis mortuorum verborum fetentium: se
pulchrum os eorum non clausum: unde fetor exit ad infectionem aliorum. Vidit h
Paulus. i. Cor. v. Corrupti bonos mores colloquia prava. Recte et
aperte in vulgari theutonico appellant tales (schamper/schander) qua
si parientes siue gignentes scandalum: quia alijs prebent occasionem ruine (sic
geberent schand) Serpit enim ut cancer eorum sermo ad alios: sicut alibi dicit
idem Aplos. Cancer morbo non sistit: sed serpit: sicut et cancer piscis repit:
huic autem si resistit: retrahit se et regreditur. Sic si resistis turpi loquuti
3 faciei saltim tristitia retrahit se cessans. Sicut ventus aequo dissipat pluviam
as: sic facies tristis linguam detrahentem. adde: et turpiter loquentem. Si autem
3 arriseris eum: peccat. Itaque primo nocet tua locutio: etiam si non tibi: quod
tamen non crediderim: ut dixi. Et cur ita? Ideo: quia dicit Seneca. Turpia ne dix
xeris: paulatim enim per verba pudor deiecit. Defecit plane dicentem ipsum
verbum turpe. Sicut limax quocumque serpit post se defecationem derelinquit:
instar humoris salivialis: serpit etiam in altissimas arbores in capite vitis.
Et verba hec turpia etiam altas mentes defecant et rationis apicem. Dissuade
frater: ne defecaris: profertur etiam in ea parte corporis cui maxime feditas
discouent: os loquor tuum. Noli esse instar porci: quod fediora ore suo vol
uit stercorea omnia floribus prauis: et tu non ut sus lutum: sed margaritas
4 mudoque verborum ore prorepta et reuolue. Sed ais: Pro solatio aliorum
dico: ut risum: puocem: inde amor: laudor: potus mihi exhibet: ut utrumque
dicam inuitor: dicunt quia invidiosus sum eis quasi lutina (besser dan ein lurtich
trib gut schwenck: kurtzweilig) Dicit de me? scis ne quid sis? Tu es qua
driga hec et auriga: quod vehis et canis: et cum gaudio ad inferna ducis quos
(mit den guten schwencken) subuertis (vntwyrffest) in paludem peccatorum
mortalium: unde ad eternam damnationem descendunt (das seint dine gute
schwenck) Tu fur es damnosissimus: tempus enim quo nihil preciosius est in
ter transitoria: furaris hominibus. Consolator eorum: quod laborant in seruitio dia
boli: releuas falsis recreacionibus labores eorum: quod vadunt in infernum: ne defici
ant in via. Habes iam (wie kurtzweilig du syest: unde wie guter ding)
et quilibet sis lutina. Adde quod summa sis cum quod ludit diabolus: ad risum homines
excitat. Non tamen omnium consolator: sed solum malorum: bonorum vero molestator. Vide
in summa predicti locutio. xx. vbi et multa alia huic proposito apta reperies.
§ Habes ecce o frater cur laudaris: quia solatiu prestat socijs: quia tibi quomodo
dum: ut instrumentu fias diaboli: quod tibi tandem etiam mercedem dignam prestat
bit: ut ludibriu fias omnium infernalium gentium. Quomodo prigit duobus

Turba. LXXII XXIII

sacerdoti z iudici cuiusdā loci: q̄ pp̄ sua turpia v̄ba in p̄sentia cuiusdā
feti p̄ eosdē deprompta grauter crāt a deo puniti: oculos em̄ pdidit
sacerdos: genitalia iudici putrefacta. Vide in speculo exēploꝝ dist. iij.
exemplo. xx vij. Rogemus dñm.

Dñica. xxij. Festo beati Martini.

Ecce sacerdos magnus q̄ in dieb̄ suis placuit deo. Euāge. de dñica. z

In fine euāgelij sup̄ v̄bo: De cordib̄ vestris/adde. Nota v̄bum de
cordib̄. Debet homo dimittere p̄mo corde/facie nō subtrahēdo ei vi
sum/que p̄tūmelias nō inferēdo/manu nō offendēdo z felle. Hoc ei bo
nū est z p̄fectū: nō tñ sup̄est in p̄tate nostra: q̄ sensualitas nō despotice
subest rōi. Quidā nāq̄ remittūt de manib̄ (Ich hab̄ v̄ der hant ges
bē) s̄ nō de cordib̄ (vō bendē: aber nit von hertzen) Nō vis ei inferre
malū/s̄ velle. Quidā de manib̄/s̄ nō de facie: q̄ zñ nō facto/morib̄
tñ te vindicas: subtrahis ei visum/aut obliq̄s oculis intucris: sciūt q̄
dam alijs maledicere oculis. Remittere de facie est arridere: s̄ aliquā
do putas esse risum: z in vitate rictus est. Alij nō remittūt de ore/ sed
decrabūt: p̄tūmelias inferūt. Remitte de his oib̄ p̄mo: sed z de cor
de: s̄ est qd̄ deponas rancorē de corde/ q̄uis manet in felle: s̄ tūc fit/ cū
q̄uis sensualitas sit grauata z p̄mota maneat/ rō tñ nō p̄sentit: tūc de
corde. i. volūrate z arbitrio libero remittis/ q̄uis nō de felle. i. sensualis
tate: z h̄ sufficit: q̄ in p̄tate tua p̄mū ē/ nō secūdū. Et sic poteris orare
sine dāno: Dimitte nobis debita n̄ra/ sicut z nos di. zc. fm̄ intellectum
Berfonis. Et tātū de euāgelio. Ecce sacerdos magnus. Ipe est beus
Martinus. Vere magnus: de q̄ multa occurrerēt dicēda/ sicut z qdā di
cam. Interferā aut̄ turbā stultoꝝ.

Sptuagesimasecūda turba est fatuoꝝ spiritualiū (geist nar
re) q̄ ordine debito succedit: quā hodie expedire statui: z nō
incōgrue/ in festo tā magni z sapiētissimi sacerdotis z mo
nachi. Sūt aut̄ hi fatui spūales illi q̄ errāt vel in ingressu/
vel p̄gressu spūalis status. Et p̄nt dinosci quattuor nolis: sint ecclesia
fici aut̄ religiosi.

Prima nola est: spūalem statū male intendere. Ipi videlz q̄ ingredi
intēdunt statū spūalem nō debita intētōe. Et q̄ est inq̄s debita intētō
inrandi statū spūalem: Hec est: vt in eo statu melius z p̄fectius tūc
usq̄ possit deo seruire/ z aie sue salutē p̄curare/ volūtatēq̄ dei p̄ficere.
Dū hō cogitat quēadmodū seculū sit piculosum: z q̄ natura sua ē fra
gilis: q̄q̄ in seculo sunt multe occasiones hoiez a dei seruitio retrahē
di z ad pctm̄ trahēdi: ecōtrario at̄ q̄ clerici in sacris ordib̄ p̄stituti z vi
ri religiosi pl̄ a malis elōgant: z forti⁹ deo p̄ vorū p̄tinētē (q̄ in ordi
natōe emittūt) appropinquant. Et igit̄ hec om̄ia pctōꝝ mala z occasis